

EEN KEERPUNT VOOR SOCIALE BESCHERMING WERELDWIJD?

*De Global Social Protection Floor
en de rol van de sociale bewegingen
in de uitbouw van sociale bescherming*

**Gijs Justaert
en Bart Verstraeten**

nummer 60 – november 2011
www.mo.be

MO* papers is een serie analyses die uitgegeven wordt door Wereldmediahuis vzw. Elke paper brengt fundamentele informatie over een tendens die de globaliserende wereld bepaalt. MO* papers worden toegankelijk en diepgaand uitgewerkt.

MO* papers worden niet in gedrukte vorm verspreid. Ze zijn gratis downloadbaar op www.mo.be. Bij het verschijnen van een nieuwe paper wordt een korte aankondiging gestuurd naar iedereen die zijn of haar e-mailadres bezorgt aan mopaper@mo.be (onderwerp: alert)

Gijs Justaert en **Bart Verstraeten** zijn beleidsmedewerkers van Wereldsolidariteit. Ze zijn te bereiken via gijs.justaert@wsm.be en bart.verstraeten@wsm.be

Redactieraad MO* papers: Saartje Boutsen (Vredeseilanden), Ann Cassiman (Departement Sociale en Culturele Antropologie, KU Leuven), Ludo De Brabander (Vrede), Ann De Jonghe (Wereldsolidariteit), Lieve De Meyer (eindredactie), Rudy De Meyer (11.11.11), Gie Goris (MO*), Nathalie Holvoet (Instituut voor Ontwikkelingsbeleid en -beheer Universiteit Antwerpen), Huib Huyse (HIVA KULeuven), Gijs Justaert (Wereldsolidariteit), Els Keytsman (Vluchtelingenwerk Vlaanderen), Hans Van de Water (VLIR-UOS), Didier Verbruggen (IPIS), Françoise Vermeersch (ABVV), Emiel Vervliet (hoofdredacteur MO*-papers), Koen Vlassenroot (UGent).

Informatie: mopaper@mo.be of MO* paper, Vlasfabriekstraat 11, 1060 Brussel

Suggesties: emiel.vervliet@mo.be

Wereldmediahuis is ook uitgever van het maandblad MO* en van de mondiale nieuwssite www.MO.be (i.s.m. het nieuwsagentschap IPS-Vlaanderen).

Overname van de teksten is toegestaan mits toestemming van auteur en uitgever.

[inleiding]

Internationale agentschappen, donoren, overheden en sociale bewegingen erkennen hoe langer hoe meer de rol die sociale bescherming kan spelen in het bestrijden en voorkomen van armoede en het bevorderen van sociale en economische ontwikkeling. Toch geniet slechts 20 procent van de wereldbevolking van een aangepaste sociale bescherming en meer dan de helft heeft zelfs geen enkele vorm van bescherming. Overheden en internationale organisaties mogen het belang van sociale bescherming dan wel hebben erkend, maar die erkenning leidt al te weinig tot een coherent beleid, gebaseerd op nationale prioriteiten maar met de steun van de internationale (donor) gemeenschap. Nochtans is een *Global Social Protection Floor* (een wereldwijde 'bodem' voor sociale bescherming) volgens de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) best betaalbaar. Internationale organisaties, donoren, overheden en sociale bewegingen wereldwijd hebben nu de taak om zich hier mee achter te zetten en sociale bescherming ook echt mee te nemen in de uitvoering van hun (ontwikkelings)beleid. Hierbij speelt niet alleen de overheid een rol, al is politieke wil en ruimte voor een beleid van sociale bescherming van cruciaal belang. Ook sociale bewegingen, vakbonden, mutualiteiten en andere sociale organisaties bepalen mee het slagen van zo een beleid: zij moeten ervoor zorgen dat die politieke wil er komt en erover waken dat iedereen van sociale bescherming kan genieten. Hun initiatieven, op kleine en grote schaal, tonen dat dit mogelijk is.

Sociale bescherming is een mensenrecht

Sociale bescherming is een mensenrecht, zoals beschreven in artikelen 22, 23, 25 en 26 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, die betrekking hebben op het universele recht op sociale zekerheid en op een waardige levensstandaard¹. Sociale bescherming is van cruciaal belang voor mensen over de hele wereld en een bewezen en krachtig instrument tegen sociale uitsluiting en ongelijkheid, armoede en kwetsbaarheid. Sociale bescherming opent de deur naar gezondheidszorg, garandeert een inkomen, ook als je ziek of invalide wordt en niet kunt werken. Ze beschermt ons tegen bepaalde risico's tijdens het leven en biedt een pensioen aan het einde van onze loopbaan.

Maar sociale bescherming is nog lang niet gerealiseerd voor iedereen. De cijfers van de Internationale Arbeidsorganisatie tonen aan dat de toestand in grote delen van de wereld alarmerend is: in Afrika is bijna 90 procent van de bevolking uitgesloten van een systeem van sociale bescherming en in Azië en Latijns-Amerika bijna 50 procent. Ook in Europa en België staan sociale verworvenheden voortdurend op de helling. Privatisering, besparingen en aanpassingen zijn aan de orde van de dag. En een minderheid blijft ook bij ons nog altijd uitgesloten.

Oorzaken van het gebrek aan sociale bescherming

Eerst en vooral heeft de staat zich in de loop van de jaren 1980 en 1990 geleidelijk aan teruggetrokken uit de voorziening van sociale diensten als gevolg van de beperkingen opgelegd door de Structurele Aanpassingsprogramma's van de Wereldbank. Veel landen dragen daar tot op vandaag de gevolgen van.

Daarnaast is ook de aard van de nationale economieën sterk veranderd. In de jaren 1970 gold de informele economie nog als een marginaal gegeven, maar vandaag de dag overheersen informele activiteiten in de economieën van de ontwikkelingslanden. De

overheden hebben niet de nodige maatregelen genomen om hun systeem van sociale bescherming aan te passen aan deze nieuwe realiteit en we moeten vaststellen dat het overheidssysteem slechts een uiterst klein deel van de bevolking bereikt – vooral de werknemers uit de formele economie in de openbare, particuliere en parastatale of semipublieke sector. De informele werknemers en grote delen van de plattelandsbevolking blijven zogoed als uitgesloten van het overheidssysteem. De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) stelde vast dat vooral deze groep van ‘werkende armen’, de 1,4 miljard mensen die moeten rondkomen met amper anderhalve euro per dag, grotendeels of volledig verstoken blijft van sociale en gezondheidszorgvoorzieningen.

Tot slot heeft de verminderde rol van de overheid op sociaal vlak geleid tot een toenemende privatisering en commercialisering. Privé-initiatieven leveren nu diensten, gaande van ziekteverzekering tot pensioenen, aan wie het zich kan veroorloven. Ze streven vaak een commercieel doel na en houden daarbij weinig tot geen rekening met de algemene nood van de bevolking aan universeel toegankelijke kwaliteitsdiensten. Jammer genoeg vallen opnieuw veel mensen uit de boot: werknemers uit de informele economie, werklozen en de arme bevolking op het platteland. Hun lage en zeer onstabiele inkomen laat hen niet toe om zo’n privéverzekering af te sluiten.

Sociale bescherming is nodig voor duurzame ontwikkeling

In tijden van crisis is de verleiding voor (of de druk op) overheden groot om te besparen op sociale uitgaven. Maar toch groeit het besef dat sociale bescherming een uitermate belangrijke hefboom is om te komen tot duurzame ontwikkeling en een rechtvaardige samenleving. Sociale bescherming is een mechanisme dat welvaart creëert (als investering in menselijk kapitaal, als economische stabilisator) en herverdeelt en dat erop gericht is om iedereen een waardige levensstandaard te bieden. Sociale bescherming zorgt ervoor dat initiatieven om de armoede te bestrijden ook de allerarmsten en de meest kwetsbaren in de samenleving bereiken.

Dat besef groeit ook bij overheden wereldwijd: ontwikkelingslanden, die vaak over zwakke of geen systemen van sociale bescherming beschikken, vragen internationale steun om hen in staat te stellen een systeem van sociale bescherming op te zetten of het bestaande systeem uit te breiden. Zo roept het *Social Policy Framework* van de Afrikaanse Unie, overeengekomen in 2008, de Afrikaanse regeringen op om nationaal bekostigde sociale beschermingssystemen in te voeren gebaseerd op een basispakket². Op de Millenniumtop van de Verenigde Naties in september 2010 verklaarden de lidstaten dat sociale bescherming essentieel is om ongelijkheid en sociale uitsluiting te bestrijden en zo de vooruitgang in het kader van de Millenniumdoelstellingen veilig te stellen³. Na bijna twee decennia waarin de Wereldbank, het Internationaal Muntfonds (IMF) en tal van andere instellingen de ‘Washingtonconsensus’ hadden gepromoot als het ontwikkelingsparadigma bij uitstek, werd het begin van het nieuwe millennium gekenmerkt door een herwaardering van een structureel sociaal beleid. Maar ondanks die verklaringen vindt sociale bescherming tot op vandaag maar weinig ingang wanneer het gaat om de uitvoering van dit beleid in de landen waar dit vandaag ontbreekt, laat staan dat onze nationale, Europese of internationale ontwikkelingsstrategieën hierop inspelen.

WAT IS SOCIALE BESCHERMING?

Door de veelheid aan benaderingen is het moeilijk om één allesomvattende definitie van sociale bescherming te geven. Maar er bestaat wel eensgezindheid over de doelstelling: sociale bescherming streeft ernaar om ieder individu een waardige levensstandaard te bezorgen door het voorkomen en bestrijden van sociale uitsluiting en ongelijkheid, armoede en kwetsbaarheid in de samenleving⁴.

Bovendien is sociale bescherming een van de vier pijlers van de Agenda voor Waardig Werk van de IAO. Arbeid en sociale bescherming kunnen trouwens als twee communicerende vaten worden beschouwd. Enerzijds omdat arbeid nog altijd de beste garantie tegen armoede is, op voorwaarde dat het natuurlijk om waardig werk gaat. Anderzijds omdat sociale bescherming een garantie biedt op een waardige levensstandaard, zowel voor mensen die hun inkomen uit werk geheel of gedeeltelijk verliezen als voor mensen die moeilijk of niet in hun eigen noden kunnen voorzien.

De Agenda voor Waardig Werk van de IAO⁵

Waardig werk is de sleutel voor werkende mensen om te kunnen voorzien in hun noden en behoeften, zo stelt de IAO. Het bepaalt hun kansen en hun inkomen, hun rechten en sociale bescherming, hun stem en vertegenwoordiging, hun familiale stabiliteit en persoonlijke ontwikkeling. Anno 2011 hebben veel beleidsmakers al erkend dat een beleid voor waardig werk belangrijk is om mensen uit de armoede te helpen en te houden. Maar slechts weinigen geven waardig werk en sociale bescherming een centrale plaats in de nationale en internationale inspanningen om de armoede te bestrijden.

Integendeel. De meeste donoren richten hun ontwikkelingsbeleid op economische groei en die leidt niet altijd tot meer en betere werkgelegenheid. Het gros van de mensen in het Zuiden heeft immers al de een of andere baan. Het probleem is dat die banen zich hoofdzakelijk in de informele economie afspelen, waar de werkomstandigheden vaak heel precair zijn en de lonen onvoldoende. Het uitroeien van de armoede is dan ook niet enkel een kwestie van het voortbrengen van economische groei en werkgelegenheid, maar ook en veeleer van het verzekeren van zowel voldoende kwantiteit als kwaliteit van het beschikbare werk, zodat dit ook echt kan leiden tot een uitbanning van de armoede⁶.

De Agenda voor Waardig Werk die de IAO in 1999 heeft gelanceerd, wil in de lijn hiervan de creatie van waardig werk als ontwikkelingsstrategie naar voren schuiven. Een strategie die het belang benadrukt van eerlijke en duurzame banen voor de sociaaleconomische ontwikkeling: werk gecombineerd met rechten, vertegenwoordiging en bescherming.

De Agenda voor Waardig Werk bestaat uit vier pijlers: het moet allereerst gaan om vrij gekozen en productief werk, met ten tweede respect voor de internationale arbeidsrechten, waaronder de fundamentele arbeidsnormen van de IAO – het verbod op dwangarbeid, de vrijheid van vereniging, het verbod op discriminatie en op kinderarbeid – en ten derde toegang tot sociale bescherming, waarbij ten vierde de werknemers worden gehoord door middel van een sociale dialoog.

De verschillende soorten maatregelen voor sociale bescherming hebben tot doel sociale uitsluiting en ongelijkheid, armoede en kwetsbaarheid te voorkomen en te verminderen. Het gaat om maatregelen van preventie, bescherming, promotie en sociale verandering of transformatie⁷. De meest bekende maatregelen – en meestal wordt sociale bescherming hiertoe herleid – zijn bescherming- en preventiemaatregelen. Maar in de ruime benadering willen we ook de (promotie of versterking van) investeringen in menselijk kapitaal en de maatregelen voor sociale verandering mee opnemen.

Preventie

Preventiemaatregelen zijn gebaseerd op het principe van sociale verzekering en solidariteit om als groep het hoofd te kunnen bieden aan bepaalde risico's die zich voordoen tijdens ons leven. Het gaat hierbij om medische zorg, uitkeringen bij ziekte, werkloosheid, pensionering, zwangerschap of invaliditeit en vergoedingen bij arbeidsongevallen. Deze maatregelen worden zo genoemd omdat we ons op voorhand – en dus preventief – inschrijven voor zo'n sociale verzekering.

Bescherming

Deze maatregelen zijn beter bekend als sociale bijstand en sociale dienstverlening. Concreet gaat het om de voorzieningen die de staat of een gespecialiseerde organisatie aanbiedt aan mensen die ze niet voor zichzelf kunnen voorzien. "Sociale bijstandsmaatregelen gecombineerd met openbare dienstverlening in dit domein zijn de beste aanpak om vele vormen van armoede te bestrijden", zo stelt het *Chronic Poverty Research Centre*⁸. Deze sociale voorzieningen betreffen niet alleen uitkeringen van overheidswege voor de allerarmsten en de meest kwetsbare groepen, maar slaan ook op een geïnstitutionaliseerde sociale dienstverlening als cruciaal onderdeel van de nationale armoedebestrijdingstrategie.

De Bolsa Familia: een succesverhaal van sociale bijstand

Een bekend voorbeeld van zulke sociale bijstand is het *Bolsa Familia*-programma van de Braziliaanse overheid. Sinds 2003 hebben meer dan twaalf miljoen gezinnen zich aangesloten bij dit programma, waardoor ze maandelijks een klein bedrag ontvangen (om en bij de 12 dollar). De impact van die beschermingsmaatregel is indrukwekkend: na vijf jaar was de ongelijkheid met 17 procent verminderd, het aantal extreme armen was anno 2008 teruggedrongen van 42,7 naar 28,8 procent⁹. Toch is de 'Bolsa Familia' niet zomaar een sociaal bijstandsprogramma. In tegenstelling tot vergelijkbare programma's voor hulp aan de allerarmsten, stelt de 'Bolsa Familia' een aantal voorwaarden aan de gezinnen die er een beroep op doen. Zo moeten de kinderen van het gezin tot de leeftijd van zeventien jaar naar school gaan, krijgen kinderen tot vijf jaar verplicht een hele reeks vaccinaties en moeten moeders pre- en postnatale begeleiding volgen. Op die manier zorgt het systeem er ook voor dat de cirkel van chronische armoede binnen deze families wordt doorbroken, door hen toegang te geven tot onderwijs, gezondheidszorg en wat financiële middelen.

Promotiemaatregelen

Algemeen gesteld moeten promotiemaatregelen het mogelijk maken dat mensen zichzelf kunnen ontwikkelen en versterken: het gaat hier dus om het voorzien van toegang tot opleiding en scholing, toegang tot productiemiddelen via microkredieten, het garanderen van voedselzekerheid, het aanleren en respecteren van regels met betrekking tot veiligheid en gezondheid op het werk. Dat zijn allemaal mechanismen die bijdragen tot het voorkomen van risico's en van kwetsbaarheid.

Transformatie

Transformatiemaatregelen zijn acties voor het veranderen van gedragingen en houdingen tegenover sociale uitsluiting en discriminatie. Het gaat onder meer om collectieve acties zoals sensibiliseringscampagnes of beleidsbeïnvloeding voor een passende wetgeving die bijvoorbeeld sociale inclusie bevordert, discriminatie bestrijdt of minimumnormen op het werk uitzet. Deze maatregelen zijn bedoeld om sociale verandering teweeg te brengen in de samenleving, ten voordele van meer en betere sociale bescherming voor iedereen.

Deze vier soorten maatregelen beogen allemaal het voorkomen en verminderen van sociale uitsluiting en ongelijkheid, armoede en kwetsbaarheid. Ze trachten elk een gericht antwoord te bieden op de verschillende noden van de verschillende doelgroepen in de samenleving en het is dan ook van belang dat een systeem van sociale bescherming op de meest pertinente manier aan die noden beantwoordt. Om het evenwicht te vinden tussen de maatregelen, moeten de verschillende relevante actoren in een structurele dialoog betrokken worden bij de uitwerking en uitvoering van het beleid.

DE ACTOREN VAN SOCIALE BESCHERMING

De overheid

Op nationaal niveau draagt de overheid de voornaamste verantwoordelijkheid om de voorwaarden te creëren voor het uitwerken en uitvoeren van een beleid van sociale bescherming, gebaseerd op een combinatie van de vier hoger vermelde maatregelen. Enerzijds moet zij het kader scheppen waarbinnen een structurele dialoog tot stand komt tussen alle relevante actoren om het beleid van sociale bescherming uit te werken. Anderzijds is het ook de taak van de overheid om voldoende middelen vrij te maken om dit beleid ook echt uit te voeren. In veel landen merken we echter dat het beleid enkel gebaseerd is op maatregelen van preventie (een systeem van sociale zekerheid) en bescherming (een vorm van sociale bijstand) en dus enkel rekening houdt met de werknemers uit de formele sector (publiek en privé) enerzijds en de allerarmsten en meest kwetsbaren anderzijds – zij het dat de systemen van sociale bijstand die bestaan in landen in het Zuiden in de praktijk amper of helemaal niet hun doelgroep bereiken. Ook van een structurele dialoog inzake sociale bescherming is er in veel landen maar beperkt sprake.

Sociale bewegingen

Daarnaast zijn de sociale bewegingen belangrijke actoren in het uitwerken en uitvoeren van een beleid van sociale bescherming. Zij organiseren de mensen, geven hun een stem, verdedigen hun belangen en zoeken collectieve antwoorden op hun noden. Het gaat dan hoofdzakelijk om mensen die niet gedekt worden door het bestaande overheidsbeleid: de werknemers uit de informele sector en de plattelandsbevolking. Mutualiteiten, vakbonden en coöperaties organiseren deze mensen en bieden hun heel gerichte diensten aan, voeren collectieve campagnes en acties en lobbyen bij de beleidsmakers. Door deze directe band met de bevolking zijn sociale bewegingen uitermate goed geplaatst om de stem van die mensen te vertegenwoordigen in een structurele dialoog met de overheid en andere betrokken actoren. Op die manier streven ze naar een inclusief beleid, dat rekening houdt met alle doelgroepen: rijk en arm, jong en oud, formeel en informeel, stedelijk en landelijk.

De privésector

Ook de privésector, en meer bepaald privéverzekeringsmaatschappijen, speelt een rol. Die maatschappijen verlenen diensten aan mensen vanuit een commercieel belang en richten zich vooral op mensen die voldoende financiële middelen hebben.

Internationale organisaties

Op internationaal niveau zijn verschillende actoren actief. De belangrijkste speler is ongetwijfeld de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO)¹⁰. Haar voornaamste doelstellingen zijn de arbeidsrechten promoten, de creatie van waardige banen aanmoedigen, de sociale bescherming ontwikkelen en de sociale dialoog versterken door middel van haar Agenda voor Waardig Werk. De IAO is de enige instelling van de Verenigde Naties met een driedelige structuur, waarin vertegenwoordigers van regeringen en van werkgevers- en werknemersorganisaties samenkomen om het beleid en de programma's uit te stippelen. Op het vlak van sociale bescherming¹¹ ontwikkelt de IAO internationale normen¹² en verleent ze technische bijstand aan regeringen en sociale partners¹³. Bovendien heeft ze uitgebreid campagne gevoerd voor de uitbreiding van de sociale bescherming tot groepen die uitgesloten blijven, met name werknemers uit de informele economie en de plattelandsbevolking.

Sinds de Top van Kopenhagen over sociale ontwikkeling in 1995 hebben ook andere internationale actoren belangstelling gekregen voor sociale bescherming. Op multilateraal niveau ontwikkelen zowel de VN als regionale organisaties (zoals de Europese Unie en de Afrikaanse Unie) activiteiten op dit terrein. Die verschillende actoren hebben elk een rol te spelen. Samen, in overleg, hebben ze de verantwoordelijkheid om uit die mix van maatregelen de sociale bescherming uit te bouwen die het best bij een bepaald land past. Wat die sociale bescherming allemaal moet omvatten, hoe die actoren kunnen interageren en hoe het systeem moet worden gefinancierd, verschilt dan ook van land tot land al naargelang van de specifieke noden. Maar uiteraard moeten de landen een minimumgrens in acht nemen en een minimum aan sociale bescherming bieden, waar iedereen op kan terug vallen en dat betaalbaar is voor elk land. Om dat minimumpakket concreet te maken, schuift de Internationale Arbeidsorganisatie de *Global Social Floor* naar voor.

DE GLOBAL SOCIAL FLOOR

De laatste dertig jaar van de vorige eeuw heeft een aantal specifieke factoren ertoe geleid dat de overheid zich geleidelijk aan heeft teruggetrokken uit het voorzien van sociale diensten (zie de inleiding). In combinatie hiermee zorgde de toenemende globalisering voor meer sociale uitsluiting en ongelijkheid, diepere armoede en grotere kwetsbaarheid. Pas de laatste tien jaar is het denken rond sociale bescherming nieuw leven ingeblazen, vooral aangewakkerd door de lancering van de Agenda voor Waardig Werk van de IAO in 1999. Zo nam de Internationale Arbeidsconferentie in 2001 een nieuwe resolutie aan met de titel 'Sociale Zekerheid – Een nieuwe consensus'. Daarin wees de Conferentie op het belang van innovatieve mechanismen om de sociale bescherming daadwerkelijk uit te breiden¹⁴. Die resolutie lag overigens ook aan de basis van de IAO-campagne 'Wereldwijde sociale zekerheid en dekking voor iedereen', die tussen 2002 en 2006 werd gevoerd.

Maar het debat kreeg pas echt een andere wending toen de Wereldcommissie voor de Sociale dimensie van de Globalisering in haar eindrapport van februari 2004 stelde dat "een minimaal niveau van sociale bescherming zonder discussie aanvaard moet worden als een onderdeel van de sociaaleconomische kern van de wereldeconomie." De commissie had zich maandenlang gebogen over de vraag hoe de huidige globalisering een socialer gezicht kan krijgen en leverde met de verklaring een stevig pleidooi voor een minimumpakket van sociale bescherming¹⁵. De Wereldcommissie was in het leven geroepen door de IAO en bestond uit een groot aantal gezaghebbende personen uit de politieke, economische, sociale en academische wereld. Door het werk van die commissie vond de term *social floor* ingang. Sindsdien wordt deze term gebruikt om een pakket van fundamentele sociale rechten, diensten en voorzieningen aan te duiden. Een pakket, zo luidt het eindrapport van de commissie, dat aan iedereen moet worden toegekend omdat sociale bescherming het middel bij uitstek is om mensen te beschermen en om te herverdelen. In de eerste plaats gaat het dus om bescherming, omdat mensen in de loop van hun leven steeds weer te maken krijgen met schokken of bepaalde risico's. Met het huidige tempo van de globalisering zijn veranderingen immers nog nooit zo snel en verregaand geweest en waarschijnlijk zullen nog meer mensen in een kwetsbaarder positie terechtkomen. In de tweede plaats is ook

herverdeling nodig, omdat de samenleving nood heeft aan sociale cohesie. Zij is immers beter af als iedereen solidair is en iedereen de vruchten kan plukken van de globaliserig.

Figuur 1. De ‘Global Social Protection Floor’ is een pakket dat weliswaar slechts het absolute minimum aan sociale bescherming voorziet, maar dat betaalbaar en haalbaar is voor overheden in het Zuiden.

Bron: ILO, <http://www.ilo.org/gimi/gess/ShowTheme.do?tid=1321>

De IAO voerde een aantal studies uit in landen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika om de inhoud van een minimumpakket aan sociale bescherming te bepalen. De IAO doopte dit basispakket de *Global Social Protection Floor*. Het omvat de volgende zaken:

- toegang tot basisgezondheidszorg, onafhankelijk van de manier waarop die toegang wordt georganiseerd, maar waarbij de overheid de algehele verantwoordelijkheid draagt voor de financiering en de toegankelijkheid van het systeem;
- familiale uitkeringen die vooral bedoeld zijn om kinderen toegang te verschaffen tot voeding, onderwijs en verzorging;
- een soort minimuminkomen voor de armen en werklozen in de actieve leeftijdsgroep;
- een inkomen voor gepensioneerden en mensen met een handicap.

Ook het kostenplaatje is heel interessant omdat de landenstudies in de verschillende continenten duidelijk maken dat ook landen met een laag inkomen een ‘social floor’ kunnen betalen: afhankelijk van land tot land zou tussen 3,6 en 10 procent van het Bruto Nationaal Product nodig zijn voor de financiering ervan¹⁶. Als je dit op wereldschaal bekijkt, wordt het nog interessanter. De IAO berekende dat 2 procent van het wereldwijde BNP volstaat om de allerarmsten op aarde toegang te geven tot dit minimumpakket. Met 6 procent van het globale BNP bereiken we iedereen die geen (of beperkte) toegang heeft tot sociale bescherming. En de individuele maatregelen blijken

zelfs nog beter betaalbaar: de jaarlijkse kost van een basispensioen en invaliditeitsuitkering, zo berekende de IAO in twaalf lage-inkomenslanden, zou 0,6 tot 1,5 procent van het nationale BNP bedragen.

Maar ondanks die ogenschijnlijk lage kost – die zich bovendien meer dan terugbetaalt (zie verder) – zijn in veel landen van het Zuiden de noodzakelijke middelen hiervoor niet altijd aanwezig. Omdat het voor veel lage-inkomenslanden natuurlijk een zware investering blijft, om zo'n systeem uit te bouwen en op te starten (personeel, vorming, infrastructuur), besluit de IAO dat de internationale gemeenschap solidair moet zijn met de landen die echt werk willen maken van sociale bescherming. Met technische en financiële hulp van de internationale gemeenschap kan het lot van heel veel arme mensen snel verbeteren.

Het 'Social Protection Floor Initiative' als antwoord op de crisis

Het concept van de 'Global Social Floor' van de IAO legt een stevige, wetenschappelijke basis voor het minimumpakket. Maar er blijft nog veel werk aan de winkel om de 80 procent van de wereldbevolking die vandaag geheel of gedeeltelijk verstoken blijft van dit fundamentele mensenrecht, te voorzien van sociale bescherming. Sinds het uitbreken van de verschillende crises (de brandstof-, de voedsel- en klimaatcrises en vooral de economische en financiële crisis) is bovendien nog maar eens op pijnlijke wijze duidelijk gemaakt wie wel en wie niet bestand is tegen zulke schokken. De crisis heeft de perverse effecten van de huidige globalisering blootgelegd. Een globalisering waarbij 80 procent van de wereldbevolking uit de boot valt en nu de zwaarste dupe is van een crisis die ze zelf niet heeft veroorzaakt. De roep van die mensen om mee te mogen delen in de welvaart klinkt steeds luider, zoals in Noord-Afrika en het Midden-Oosten het geval is. Het is een roep die meer dan ooit gerechtvaardigd is.

Kortom, als de financieel-economische crisis al een verdienste heeft, is het wel dat zij het belang van sociale bescherming heeft aangetoond. De IAO heeft berekend dat in het ergste geval door de crisis wereldwijd 200 miljoen mensen in de armoede en zelfs extreme armoede zouden belanden¹⁷. In het *Global Monitoring Report 2010* schrijven de Wereldbank en het IMF dat tegen eind 2010 zeker 64 miljoen mensen meer in extreme armoede zullen leven als gevolg van de financiële crisis. Jaarlijks zouden 55.000 baby's en 260.000 kinderen onder de vijf jaar de crisis met hun leven betalen – bovenop de miljoenen armoededoden die zelfs bij onverminderde economische groei zouden zijn opgetekend. Jaarlijks zullen 350.000 leerlingen minder naar school gaan en zullen maar liefst honderd miljoen mensen verstoken blijven van drinkbaar water¹⁸. Die cijfers tonen hoe belangrijk het is om wereldwijd systemen van sociale bescherming uit te bouwen en uit te breiden, om mensen te beschermen tegen de gevolgen van deze crises. Sociale bescherming en waardig werk houden mensen uit de armoede en houden bovendien hun koopkracht op peil, ook wanneer het financieel en economisch minder goed gaat. En ook al klinken er nog stemmen om te knippen in het overheidsbudget en vooral in de middelen voor sociale voorzieningen, toch wordt dikwijls – zelfs op het hoogste beleidsniveau – gewezen op het belang van een degelijke sociale bescherming om zulke crises te voorkomen en de eventuele impact ervan te verzachten.

In die context kaderen de *Joint Crisis Initiatives* van de Verenigde Naties, waarbij alle (deel)organisaties van de VN zich bereid hebben verklaard om hun expertise te bundelen op een negental vlakken, waaronder sociale bescherming¹⁹. Op dat terrein kregen de IAO en de WHO van de VN de opdracht om het concept van de 'Social Floor'

verder vorm te geven. Het luistert nu naar de naam *Social Protection Floor Initiative* en geniet de steun van het gehele VN-systeem en een hele resem andere internationale actoren. Het feit dat verschillende actoren zich op internationaal niveau achter een geïntegreerde aanpak scharen, is ook een opmerkelijke evolutie in het denken over sociale bescherming.

In economische crises, zo luidt het *Joint Crisis Response* van de VN in een rapport opgesteld onder leiding van Nobelprijswinnaar Joseph Stiglitz²⁰, treedt de sociale bescherming op als een sociale en economische stabilisator door onder meer sociale bijstandsmaatregelen, inclusief voedselvoorziening voor werklozen en andere kwetsbare groepen – althans in de landen die een duurzaam systeem van sociale bescherming hebben uitgebouwd. Als we vandaag bij de pakken blijven zitten, zo stelt het rapport verder, zou dit bovendien wel eens dramatische gevolgen kunnen hebben voor de doeltreffendheid van de hulp in de toekomst: “De wereldwijde crisis dreigt decennia van investeringen in menselijke ontwikkeling en in de internationaal overeengekomen ontwikkelingsdoelen, inclusief de Millenniumdoelstellingen voor Ontwikkeling (zie kader), teniet te doen.”²¹ Waar bij eerdere crises meestal aanzienlijk werd gesnoeid in de hulp en de nationale budgetten die bedoeld waren om sociale bescherming en diensten uit te bouwen, waaronder ook onderwijs en gezondheidszorg, springt de VN nu in de bres voor het behoud en de versterking van die sociale uitgaven.

In hun antwoord op de crisis hebben de IAO en de WHO het ‘Social Protection Floor Initiative’ iets uitgebreid ten opzichte van de ‘social floor’ zoals die eerder door de IAO was geformuleerd. Ruwweg kunnen we stellen dat de ‘Social Protection Floor’ uit twee elementen bestaat. Enerzijds is er de dienstverlening: geografische (nabijheid) en financiële (betaalbaarheid) toegang tot essentiële publieke diensten. Het gaat hierbij om toegang tot voedsel en drinkbaar water, verzorging, gezondheidszorg en onderwijs. Anderzijds betreft het maatregelen van sociale bijstand voor de allerarmsten en meest kwetsbaren uit de samenleving. Dit zijn uitkeringen (voornamelijk in geld maar ook soms in natura, zoals voedsel) die ook deze mensen de zekerheid geven van een minimuminkomen en zo toegang bieden tot essentiële diensten, inclusief gezondheidszorg. In het beste geval, zo stelt het rapport, moeten deze maatregelen worden ondersteund door passende wetgeving om deze rechten te garanderen en te beschermen voor wie ze het meest nodig heeft²².

Bovendien argumenteren de VN, de IAO en de WHO in hun ‘Joint Response’ dat een dergelijk systeem van sociale bescherming op verschillende manieren voor een sterkere economische groei zorgt. Het beschermt niet alleen menselijk kapitaal, maar doet dit ook toenemen en dat is een belangrijke motor voor economische groei; het stimuleert zo ook de innoverende capaciteit van mensen; het zorgt voor een sociale correctie op de vrije markt en het vermindert ongelijkheden in de samenleving²³. Sociale bescherming beschermt dus niet alleen mensen in tijden van crisis, maar is tegelijk een investering in duurzame groei. Met een minimale investering in sociale bescherming, en meer bepaald het pakket van de ‘Global Social Protection Floor’, zou de wereldwijde armoede met 40 procent kunnen verminderen. Dat zou een aanzienlijke sprong voorwaarts betekenen in het realiseren van de eerste Millenniumdoelstelling.

Sociale bescherming en de Millenniumdoelstellingen voor Ontwikkeling²⁴

Sociale bescherming is een belangrijke hefboom om de Millenniumdoelstellingen voor Ontwikkeling (Millennium Development Goals – MDG's) te bereiken en is een fundamentele voorwaarde opdat de allerarmsten zouden kunnen deelnemen aan het economisch leven op een manier die ook hen ten goede komt. Zo kan een systeem van sociale bijstand ervoor zorgen dat families het noodzakelijke inkomen hebben om te voorzien in hun voeding en gezondheidszorg en zo bijdragen aan het verminderen van ondervoeding en kind- en moedersterfte. Een betere toegang tot gezondheidszorg redt niet alleen heel wat mensenlevens, maar draagt ook aanzienlijk bij tot het welzijn van de mensen. Verschillende studies tonen aan dat in ontwikkelingslanden met uitgebreide sociale beschermingsprogramma's, deze programma's een cruciale rol spelen in het bereiken van de Millenniumdoelstellingen. Tegelijk zijn de MDG-engagements in veel landen een belangrijke drijfveer voor de uitbreiding van de sociale bescherming²⁵. Zelfs de Wereldbank, normaal geen al te grote voorstander van sociale uitgaven, onderstreepte al in 2003 het belang van sociale bescherming voor het bereiken van de Millenniumdoelstellingen: "Zonder adequate mechanismen van sociale bescherming zullen de MDG's in 2015 niet worden bereikt."²⁶ De voorwaarde is natuurlijk dat het gaat om een systeem van sociale bescherming dat ook de mensen dekt die vandaag uitgesloten blijven: vooral de werknemers uit de informele economie, de werklozen en de plattelandsbevolking.

MDG 1 Voedselzekerheid en de strijd tegen armoede: Een regelmatig en voorspelbaar inkomen door sociale bijstandsmaatregelen zoals kinderbijslag en pensioen kan mensen die in chronische armoede leven, bijstaan om te voorzien in hun levensonderhoud en voeding, zeker wanneer ze het slachtoffer zijn van tegenslagen als een mislukte oogst of werkloosheid. Maar een systeem van sociale bescherming gaat ook verder dan resultaten op korte termijn – een vaak gehoorde kritiek op de Millenniumdoelstellingen – en creëert duurzame en sterke instellingen om de armoede te bestrijden.

MDG 2 Onderwijs: "Tenzij de zaken grondig verbeteren, zal het in zwart-Afrika tot 2129 dueren voor iedereen toegang heeft tot basisonderwijs," zo stelde het rapport van de Europese Commissie over de Millenniumdoelstellingen in 2004. En die situatie is er sindsdien niet heel veel op vooruitgegaan. Hoewel in veel landen geen of beperkte schoolplicht bestaat, heeft onderzoek al uitgewezen dat dankzij sociale bescherming (promotie maatregelen) en meer bepaald de sociale bijstand ook arme gezinnen de kosten van onderwijs en gezondheidszorg in hun gezinsbudget kunnen opnemen²⁷. Een verhoogde inkomenszekerheid zorgt er ook voor dat de druk op kinderen om te gaan werken om het gezinsinkomen aan te vullen, aanzienlijk vermindert, zodat ze in staat zijn om naar school te gaan.

MDG 3 Gendergelijkheid: Een voorspelbaar minimuminkomen kan vrouwen en hun gezinnen in staat stellen om ook langetermijnplannen te maken voor het gezin, bijvoorbeeld inzake onderwijs voor de kinderen en kleinkinderen. Daarnaast kunnen promotie maatregelen ervoor zorgen dat meisjes en vrouwen toegang krijgen tot onderwijs en scholing en op die manier tot de arbeidsmarkt.

MDG 4, 5 en 6 Gezondheid: Een verbeterde voeding en een gelijke toegang tot gezondheidszorg zorgt ontegensprekelijk voor een betere gezondheid (door het terugdringen van kind- en moedersterfte en de strijd tegen ziektes). De voorwaarde hiervoor is natuurlijk dat ook de allerarmsten een beroep kunnen doen op de gezondheidsdiensten, dankzij een solidaire ziekteverzekering.

Net als voor het bereiken van de Millenniumdoelstellingen heeft de internationale gemeenschap een belangrijke rol te spelen in het realiseren van wereldwijde sociale bescherming. Donoren als de Europese Unie dienen hierbij het voortouw te nemen in hun dialoog met de landen uit Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Zij moeten ook financiële middelen ter beschikking stellen voor landen die een systeem van sociale bescherming willen opzetten of uitbreiden, maar daarvoor niet de nodige middelen hebben.

Naar een internationale aanbeveling

Het idee om een echte ‘vloer’ onder sociale beschermingssystemen te steken, waaronder we niet mogen zakken, is natuurlijk aantrekkelijk. Toch kwam er ook al snel kritiek op het concept van de ‘Social Protection Floor’: zullen overheden zich niet tevreden stellen met het realiseren van dit minimum? Is het de taak van de IAO en de WHO om te bepalen wat dat minimum inhoudt? En welke plaats is er voor sociale bewegingen? Op veel van die vragen zijn er ondertussen al heel wat verhelderende antwoorden gekomen. Ten eerste is iedereen het erover eens dat de ‘vloer’ ook maar de vloer is en dat de blik naar het plafond gericht moet zijn. In het sociale beschermingsdebat heet dat de horizontale en verticale dimensie, zoals dat mooi tot uiting komt in Figuur 1. De ‘Social Protection Floor’ stelt daarbij de horizontale dimensie voor, een absoluut minimum dat iedereen een vorm van inkomenszekerheid verschaft en toegang verleent tot essentiële publieke diensten. Die horizontale dimensie moet het opstapje zijn naar steeds betere en meer omvattende vormen van sociale bescherming. Voor de verticale dimensie is de IAO-Conventie 102, aangenomen in 1952, de referentie. Die Conventie 102 legt de normen vast voor een omvattend systeem van sociale bescherming: zij definieert de negen risico’s waartegen sociale bescherming nodig is, ze bepaalt welke bescherming moet worden geboden en legt principes voor het bestuur en de duurzaamheid van zulke systemen vast.

Deze nieuwe benadering kan op een aanzienlijke consensus rekenen: ze werd in juni 2011 besproken tijdens de Internationale Arbeidsconferentie en gevalideerd door overheden, vakbonden en werkgevers uit de 183 lidstaten. En omdat het ‘plafond’ al zijn beslag heeft gekregen in een Conventie, werd tijdens dezelfde conferentie ook meteen besloten om een nieuwe internationale arbeidsnorm uit te werken voor de ‘vloer’. Het zal gaan om een aanbeveling, een arbeidsnorm die door de lidstaten niet moet worden geratificeerd maar veeleer richtlijnen meegeeft voor het beleid op nationaal niveau. De nieuwe aanbeveling over de ‘Social Protection Floor’ wordt in juni 2012 bediscussieerd en – hopelijk – aangenomen.

Ten tweede is ook duidelijk dat de bepaling en uitvoering van een beleid van sociale bescherming een nationale aangelegenheid is, dat wil zeggen dat het de taak is van de belangrijkste actoren op nationaal niveau om in dialoog te treden en gezamenlijk te

bepalen hoe dat beleid er moet uitzien, wie betrokken wordt bij de uitvoering en de controle, enzovoort. De sociale partners spelen al langer een cruciale rol, vooral in het beheer van onze huidige sociale zekerheidssystemen, die grotendeels gebaseerd zijn op Conventie 102. Maar ook andere actoren (mutualiteiten, coöperaties) hebben de voorbije decennia een enorme rol gespeeld in de uitbreiding van sociale bescherming naar groepen die uitgesloten bleven van de formele sociale beschermingssystemen. Ook zij moeten, dankzij hun jarenlange ervaring, zeker hun plaats kunnen opeisen bij de bepaling en uitvoering van het sociale beschermingsbeleid. En in één adem voegen we daar nu de ‘social protection floor’ aan toe, die een integraal onderdeel kan vormen van dat beleid: ook daarover moeten overheid en sociale bewegingen kunnen discussiëren om te bepalen wat voor hen het absolute minimum en dus prioritair is.

Volgende stappen

Zoals aangegeven verschilt de praktische uitbouw van een ‘Social Protection Floor’ van land tot land, afhankelijk van verschillende factoren zoals de financiële en institutionele capaciteit die er is en de graad van armoede, ongelijkheid en kwetsbaarheid van de bevolking. Al die factoren spelen een rol bij het bepalen van de prioriteiten inzake sociale bescherming en invoering op nationaal niveau. Daarnaast mogen we niet vergeten dat de ‘Social Protection Floor’ slechts een beginpunt is, een minimale basis waarop landen moeten voortbouwen om een universeel en breed systeem van sociale bescherming uit te bouwen. Het ‘Social Protection Floor Initiative’ is alleszins een mogelijkheid, een leidraad voor de vele landen in het Zuiden die vandaag geen passende sociale bescherming kennen. En de lijst met landen waar de politieke wil hiervoor aanwezig is, wordt alsmaar langer. Sterker nog, de opmars van de ‘Global Social Protection Floor’ als instrument in de uitbouw van sociale bescherming is ronduit spectaculair. Heel wat opkomende economieën (Brazilië, Argentinië, Mexico, Chili, Colombia, India, China, Zuid-Afrika), ontwikkelingslanden (Peru, Vietnam, de Filipijnen), waaronder een aantal van de allerarmste landen (Rwanda, Bolivia, Haïti, Nepal, Cambodja, El Salvador) hebben zich geëngageerd om op grote schaal van start te gaan met de ‘Social Protection Floor’²⁸.

Dat engagement wordt sinds kort ook sterk ter harte genomen en aangemoedigd door de G20, die zich sinds het begin van de crisis heeft ontwikkeld tot het belangrijkste forum van internationale economische samenwerking. Sociale bescherming stond op de agenda van de G20-bijeenkomst in Seoel van november 2010 en ook de Franse president Sarkozy maakte van de ‘Social Protection Floor’ een prioriteit tijdens zijn voorzitterschap van de G20 in 2011: “de ‘Global Social Protection Floor’ is een belangrijk instrument om de sociale dimensie van de globalisering te versterken en om de grote, mondiale onevenwichten die aan de basis van de crisis lagen, terug te dringen.” En intussen werkt ook de *Social Protection Floor Advisory Group* onder leiding van de voormalige president van Chili Michelle Bachelet voort aan een rapport, voorzien voor eind september 2011 (zie kader). De boodschap van die groep is alleszins duidelijk: sociale bescherming is een investering, geen kost!²⁹ Een investering die noodzakelijk is en die zich meer dan terug betaalt in menselijk kapitaal en ontwikkeling.

De ‘Social Protection Floor Advisory Group’: voorlopige conclusies³⁰

1. De ‘Social Protection Floor’ (SPF) is een doeltreffend instrument om de sociale rechtvaardigheid te bevorderen en is een concrete toepassing van de mensenrechten die verband houden met sociale bescherming.
2. De SPF is een belangrijk mechanisme om de armoede en de ongelijkheid te bestrijden.
3. De SPF is een onmisbaar instrument om de realisatie van de Millenniumdoelstellingen te versnellen en te streven naar een rechtvaardige en duurzame groei.
4. De SPF is essentieel voor het uitbouwen van een rechtvaardig en participatief burgerschap en staat zo garant voor de sociale cohesie en de politieke en institutionele stabiliteit.
5. De SPF stelt individuen en landen in staat om zich beter aan te passen aan de structurele sociale en economische veranderingen die noodzakelijk zijn in het licht van de globalisering, de verstedelijking, de klimaatverandering, de evolutie van de familiale verhoudingen, de transformatie van de arbeidsverhoudingen, de demografische transitie... Het is daarom een uiterst belangrijke component van de sociale dimensie van de globalisering.
6. De SPF is een fundamenteel instrument om de *empowerment* van vrouwen te versterken. De SPF heeft immers een aanzienlijke positieve impact op de levensstandaard, de positie op de arbeidsmarkt, de economische onafhankelijkheid, de inkomenszekerheid en de positie van vrouwen, meer bepaald in de informele economie in ontwikkelingslanden.
7. De uitvoering van de SPF in combinatie met een beleid gericht op werkgelegenheid (zoals aanbevolen in het *Global Jobs Pact* van de IAO³¹) vormt een doeltreffende strategie van activering in de strijd tegen de werkloosheid en de ondertewerkstelling.
8. Investeren in een SPF is een fundamenteel element in elke strategie van inclusieve groei die streeft naar een volledige economische inzetbaarheid van de gehele bevolking.
9. De SPF speelt een sleutelrol om de sociale, economische en politieke impact van de verschillende crises te verzachten op nationaal niveau, maar ook om de grote ongelijkheden op wereldvlak – waarmee de huidige globalisering te kampen heeft – te verminderen.
10. De recente vooruitgang inzake economische groei en heffing van belastingen in veel ontwikkelingslanden bevordert het tot stand komen van de budgettaire ruimte die nodig is voor de uitbouw van een progressieve en duurzame SPF. Internationale solidariteit is hierbij belangrijk om de start van een SPF in verschillende landen met een laag inkomen mogelijk te maken. Maar om echt duurzaam te zijn, moet de financiering van de SPF op termijn op nationale middelen berusten.

SUCCESVOLLE INITIATIEVEN VAN SOCIALE BESCHERMING IN HET ZUIDEN

Net zoals er geen eenduidige definitie bestaat van sociale bescherming, bestaat er ook geen eenduidig model dat toepasbaar is in elk land. De verschillende hierboven vermelde actoren moeten dan ook samen, rekening houdend met de lokale context, de nationale prioriteiten, de specifieke noden, de budgettaire mogelijkheden en het ontwikkelingsniveau, de specifieke kenmerken bepalen. Een systeem van sociale bescherming is een holistisch en geïntegreerd systeem en de maatregelen die dat systeem omvat, staan dan ook niet los van elkaar. Integendeel, sociale bescherming is pas echt doeltreffend voor iedereen als ze wordt gecoördineerd vanuit een nationale strategie en met synergieën tussen de genomen maatregelen in de verschillende interventiedomeinen zoals toegang tot gezondheidszorg, sociale zekerheid, voedselautonomie, onderwijs, gezondheid en veiligheid op het werk, enzovoort. Elk land kan een systeem van sociale bescherming uitbouwen. Maar een aantal belangrijke factoren kunnen het welslagen van dat systeem in de hand werken³². Vooreerst is effectieve en langdurige politieke wil tot op het hoogste niveau van cruciaal belang om het proces op gang te brengen en hiervoor de noodzakelijke middelen bijeen te zoeken. Het proces moet, ten tweede, gedragen zijn door een coherente en gemeenschappelijke visie die wordt gedeeld door de verschillende relevante actoren en sociale partners. Het uitbouwen van sociale bescherming is immers een werk van lange adem, dat de samenleving op een diepgaande en stabiele manier structureert. Daarom is het van groot belang dat het systeem wordt gedragen door een grote nationale consensus. Tot slot betekent de uitbouw van sociale bescherming ook een kost voor de samenleving. Om een duurzaam systeem op te zetten, is het dan ook van belang om goede budgettaire overwegingen te maken met een maximale efficiëntie.

De uitbouw van sociale bescherming wereldwijd blijft nog altijd een uitdaging, maar is al lang geen utopie meer. In steeds meer landen experimenteren verschillende actoren daarmee. Meer dan eens spelen sociale bewegingen daarbij een voortrekkersrol. Zoals mutualiteiten, die door een solidaire ziekteverzekering medische zorg toegankelijk en betaalbaar maken voor hun leden. Of vakbonden, die ijveren bij de overheid om de sociale zekerheid uit te breiden tot de informele werknemers, de grote groep arme 'zelfstandigen' die op straat hun waren of arbeid aanbieden. De vakbonden tonen de overheid dat het kan, door de informele werknemers zelf aan te spreken, te verenigen en hen samen aan te sluiten bij de sociale zekerheid.

Algemeen kunnen we drie innoverende strategieën onderscheiden waarop sociale bewegingen zich baseren om de sociale bescherming te verbeteren en uit te breiden. Vaak worden verschillende strategieën gecombineerd om meer impact te hebben. Door de expertise die ze zo door de jaren heen hebben opgebouwd, is het niet meer dan

normaal dat sociale bewegingen vragen om erkend te worden als representatieve en structurele actoren op het vlak van sociale bescherming. Grosso modo kunnen we de drie strategieën als volgt samenvatten:

- de uitbreiding van de bestaande systemen van sociale bescherming: meer gerichte maatregelen (niet enkel sociale zekerheid en bijstand), voor meer mensen (dus ook voor werknemers uit de informele economie, de plattelandsbevolking);
- de ontwikkeling van initiatieven van sociale economie op lokaal niveau die mensen rechtstreeks in staat stellen om in hun eigen levensonderhoud te voorzien en zich uit de armoede te werken;
- de institutionalisering van de initiatieven die sociale bewegingen hebben ontwikkeld. Door die initiatieven hebben sociale bewegingen een enorme expertise opgebouwd over de uitbreiding van sociale bescherming naar kwetsbare groepen. Die deskundigheid moet worden gevaloriseerd in het kader van een structurele dialoog en die dialoog moet er dan toe leiden dat de succesvolle initiatieven worden geïnstitutionaliseerd, wat betekent dat zij gekoppeld worden aan de bestaande systemen. Zodoende wordt de deskundigheid van de verschillende actoren en de complementariteit van de verschillende mechanismen ten volle benut.

De UCMSB in Benin³³

In Benin begeleiden de mutualiteiten de oprichting, ontwikkeling en samenwerking van lokale gezondheidsmutualiteiten in verschillende delen van het land, in het bijzonder in Bembèrèkè. Die stad ligt in het noorden van Benin en telt vijf arrondissementen die elk over hun eigen gezondheidscentrum beschikken. Daarnaast is in vier dorpen een consultatiecentrum opgericht. Er wonen ongeveer 100.000 mensen die voornamelijk werkzaam zijn in de landbouw en in de informele sector (taximoto's, ambachten, kleinhandel). Vóór de oprichting van de mutualiteiten ging een persoon gemiddeld één keer om de drie jaar naar het gezondheidscentrum³⁴. Bij ziekte deden de mensen laat of helemaal geen beroep op medische zorg en deden ze massaal aan zelfmedicatie, voornamelijk omwille van een gebrek aan (of onstabiele) financiële middelen, de zwakke kwaliteit van de gezondheidszorg, het gebrek aan medicijnen en ook een zeker wantrouwen tegenover het personeel in de gezondheidssector.

Sinds 2001 hebben verscheidene lokale gemeenschappen een mutualiteit opgericht rond het gezondheidscentrum. Op dit moment zijn er negen basismutualiteiten actief op het grondgebied van de stad. Zij dekken ongeveer 6.000 begunstigden – dat is 6 procent van de totale bevolking. In 2005 hebben die basismutualiteiten zich verenigd binnen de *Union Communale des Mutuelles de Santé de Bembèrèkè* (UCMSB). Ze bieden een solidaire ziekteverzekering, gericht op de arme bevolking. Het is dus een preventiemaatregel, met vele voordelen.

- De bijdrage bedraagt 200 FCFA (0,30 euro) per maand, aangepast aan de financiële mogelijkheden van de werknemers uit de informele economie en de landbouwsector.
- De mutualiteit betaalt vervolgens 75 procent van de factuur voor kleine risico's (ambulante zorg, eenvoudige bevallingen, essentiële generische geneesmiddelen). De patiënten hoeven zelf nog slechts 25 procent van de factuur te betalen.

- De mutualiteit betaalt 60 procent van de ziekenhuisfactuur van de leden die voor hun gezin een bijkomende jaarlijkse bijdrage van 2.500 FCFA (3,81 euro) hebben gestort.
- Daarnaast organiseert de mutualiteit ook vormingssessies over hiv en aids en het belang van hygiëne en goede voeding en verdeelt ze geïmpregneerde muskietennetten, enzovoort.

Het valt op dat de leden van de mutualiteiten in Bembèrèkè zich nu regelmatig laten verzorgen, ook vooraleer er complicaties optreden in hun gezondheidstoestand. De vrouwelijke leden gaan ook vaker op pre- en postnatale consultatie en verkiezen een bevalling in de gezondheidscentra. Zo telt het gezondheidscentrum van het arrondissement Tuko Saari bijvoorbeeld vier keer meer bezoeken van patiënten dan in de rest van het land.

De mutualiteiten investeren ook in promotiemaatregelen opdat de leden daadwerkelijk kunnen genieten van hun recht op gezondheid:

- Toegang tot microkredieten: de mutualiteiten werken samen met instellingen voor microfinanciering bij het toekennen van microkredieten aan gezinnen waarvan de inkomsten niet volstaan om de maandelijkse bijdrage te betalen. Die kredieten zijn bestemd voor inkomensgenererende activiteiten en helpen de mensen hun bijdragen te betalen.
- Vorming en alfabetisering van de leden om het ‘menselijk kapitaal’ te versterken. Die activiteiten zijn onontbeerlijk opdat de mutualiteiten hun rol kunnen spelen op het vlak van gezondheid tegenover de gezondheidsinstellingen en de overheid. Ze dragen er ook toe bij dat de vrouwen op meer erkenning kunnen rekenen van hun echtgenoot en van de gemeenschap in het algemeen.

De mutualiteiten liggen ook aan de basis van een ware hervorming van de gezondheidssector. In gemeenschappen die zich organiseren in mutualiteiten, ontstaat een sociale beweging die betrokken is bij het goed beheer van de gezondheidssector. De mutualiteiten onderhandelen en sluiten akkoorden af met de zorgverstrekkers, onder andere over de tarieven en de te respecteren kwaliteitsnormen. Op die manier hebben de mutualiteiten een hefboom in handen waarmee ze het gezondheidspersoneel aansprakelijk kunnen stellen voor het al dan niet respecteren van de voorwaarden van het akkoord. Dit heeft geleid tot een kwalitatieve verbetering van het zorgaanbod en een harmonisering van de tarieven: dat komt overigens ten goede aan alle gebruikers van de gezondheidszorg en niet alleen aan de leden van de mutualiteit.

De impact van de mutualiteiten op de gezondheid van de mensen laat zich al voelen, want de gemiddelde kostprijs van een tenlasteneming in de verschillende gezondheidscentra in Bembèrèkè is op drie jaar tijd met 47 procent verminderd. Maar de mutualiteiten willen nog verder gaan. Door lobbying en sensibilisering willen ze erkend worden door de overheid en de gezondheidsinstellingen als structurele actoren in de uitbreiding van de sociale bescherming. Zo willen ze komen tot een nationale gezondheidsdialoog tussen de mutualiteiten enerzijds en de autoriteiten en gezondheidsinstellingen anderzijds om de samenwerking te optimaliseren en zodoende te komen tot een toegankelijke gezondheidszorg voor iedereen.

Sociale zekerheid voor iedereen in Indonesië: de vakbond KSBSI gaat er voluit voor³⁵

Tot 2004 beschikte Indonesië over vier verschillende en van elkaar onafhankelijke stelsels van sociale zekerheid, die elk een zekere functie te vervullen hadden en een bepaalde groep van werknemers uit de formele sector moesten dekken. De voordelen, de dienstverlening en de hoogte van de uitkeringen verschilden al naargelang van het stelsel.

- JAMSOSTEK nam de werknemers uit de privésector ten laste;
- ASABRI zorgde voor de dekking van de werknemers bij leger en politie;
- TASPEN en ASKES organiseerden de sociale zekerheid voor de ambtenaren en de werknemers uit de openbare sector.

Door de economische veranderingen en de financiële crisis in Azië (1997-1998) werd snel duidelijk dat die systemen hun doel niet bereikten. Aan het einde van de jaren 1990 dekten de verschillende systemen nog nauwelijks tien procent van de actieve bevolking. Voor de zeventig miljoen werknemers uit de informele sector bestond geen enkele dekking, hoewel zij 65 procent van de actieve bevolking vertegenwoordigen. De dienstverlening was vaak van slechte kwaliteit, de uitkeringen te laag om een echte 'zekerheid' te verschaffen. Corruptie en verduistering van fondsen door politici en lokale autoriteiten waren wijd verspreid. Voor KSBSI, een vakbondsconfederatie die elf federaties groepeerd en 500.000 leden telt, waren dat voldoende goede redenen om te pleiten voor een hervorming van de sociale zekerheid. Maar welk type hervorming? Aangezien KSBSI een solide vakbond is met een zeer grote basis, die actief deelneemt aan de sociale dialoog op alle niveaus, beschikt hij over de middelen om zijn stem te laten horen en op politiek niveau voorstellen te doen voor de hervorming van de sociale zekerheid.

Om ervoor te zorgen dat de hervorming ook zou beantwoorden aan de noden van zijn leden, heeft KSBSI eerst en vooral meer dan twintig consultatierondes georganiseerd in de bijna dertig regio's van Indonesië: daarbij werden meer dan vijfhonderd lokale vakbondsverantwoordelijken bevroegd. Het resultaat van die consultatierondes gaf een duidelijk beeld van de veranderingen die volgens de basis van KSBSI noodzakelijk zijn:

- de sociale zekerheid moet worden verruimd en aangepast, zodat ook de groepen die nu uitgesloten zijn, mee opgenomen worden – hier gaat het vooral om de werknemers uit de informele economie en de migrantenwerknemers;
- het aantal leden moet aanzienlijk verhogen om de financiering van het systeem te versterken;
- de verschillende stelsels moeten samengevoegd worden in een soort openbare instelling onder controle van de president, maar met een tripartiet beheer.

Dat werk heeft vruchten afgeworpen. In 2002 duidde de regering een werkgroep aan om een nieuw en vooral inclusiever systeem uit te werken. Het voorstel van die werkgroep werd in een kaderwet gegoten, de wet 40/2004, en op 28 oktober 2004 goedgekeurd door het parlement³⁶. Die kaderwet legt de grote basisprincipes vast, die in detail moeten worden uitgewerkt in de uitvoeringsdecreten. De basisprincipes van het nieuwe stelsel zijn in elk geval veelbelovend.

- Er zal een overkoepelende instelling worden opgericht, JAMSOSNAS, waarbinnen de vier bestaande stelsels (JAMSOSTEK, ASABRI, TASPEN en

ASKES) behouden blijven. Voor de coördinatie zal er een Nationale Raad voor de Sociale Zekerheid komen, bestaande uit vertegenwoordigers van de overheid, de werkgevers en de werknemers.

- Uiteindelijk moet iedereen gedekt zijn door dit nieuwe systeem, al kan dat slechts geleidelijk aan gebeuren.
- Het systeem omvat preventie (sociale verzekering) en bescherming (sociale bijstand).
- Wat de sociale verzekering betreft, zullen de mensen voortaan kunnen genieten van bescherming in geval van ziekte, arbeidsongevallen, ouderdom, pensionering en overlijden. De werknemers uit de formele economie zullen zich verplicht moeten aansluiten en de informele werknemers kunnen dat in eerste instantie op vrijwillige basis doen. De financiering berust op de bijdragen van werknemers en werkgevers.
- De sociale bijstand voor de armen en meest kwetsbaren wordt georganiseerd en gefinancierd door de overheid.

Volgens KSBSI gaat dat al in de goede richting, zeker wat de uitbreiding van het overheidssysteem naar de informele economie betreft. Die uitbreiding maakt het voor de vakbond immers mogelijk om ook de informele arbeiders te organiseren. KSBSI organiseert nog altijd informatie- en overlegvergaderingen voor zijn basis om de werknemers en zijn eigen leden te informeren over het nieuwe systeem.

Hoewel er nu wel al een kaderwet is, laat de uitvoering nog altijd op zich wachten. Door de financiële crisis heeft de Indonesische overheid de goedkeuring van de uitvoeringsdecreten voor onbepaalde tijd uitgesteld. Die maatregel werd door KSBSI niet gesmaakt, maar hij heeft het wel mogelijk gemaakt om alle toepassingsdecreten goed voor te bereiden vóór de wet van kracht wordt. Daarom heeft KSBSI een lobbygroep op nationaal niveau die de openbare instellingen (ministeries en comités) voortdurend met voorstellen bestookt. Die lobbygroep krijgt input uit verschillende werksessies en raadplegingen van de basis. Vanaf november 2009 is de vakbond bovendien gestart met een campagne en grootschalige acties om de nieuwe president te overtuigen van de kwaliteit van zijn voorstellen en de noodzaak om die op te nemen in de nieuwe wetgeving over JAMSOSNAS.

Intussen is KSBSI niet bij de pakken blijven zitten en heeft de bond, in afwachting van de uitvoering van de kaderwet, in 2006 kunnen verkrijgen dat het stelsel voor de privésector (JAMSOSTEK) ook toegankelijk wordt voor werknemers uit de informele economie op vrijwillige basis. De diensten van JAMSOSTEK hebben zich tot doel gesteld om meer dan een miljoen werknemers uit de informele economie aan te sluiten – iets wat nog altijd een grote uitdaging is. Het rigide bijdragesysteem, zowel wat het bedrag als wat de frequentie van betalingen betreft, maakt de aansluiting immers zeer moeilijk voor informele werknemers met een heel precare arbeidssituatie en onzekere inkomsten. Maar moeilijk betekent niet noodzakelijk onmogelijk en bijgevolg heeft KSBSI een actieve sensibiliserings- en rekruteringscampagne opgestart om zijn eigen leden, zowel uit de formele als de informele sector, te overtuigen om zich aan te sluiten bij JAMSOSTEK. KSBSI wil minstens 50.000 van zijn leden aanzetten om dit te doen.

[voetnoten]

- ¹ Verschillende artikels uit de UVRM houden rechtstreeks verband met sociale bescherming: art. 22 betreffende het recht op sociale zekerheid, art. 23 betreffende arbeid, art. 25 over het recht op gezondheid en welzijn, waaronder voedselzekerheid, huisvesting, medische zorg en de noodzakelijke sociale diensten, art. 26 over het recht op onderwijs.
- ² African Union, Social Policy Framework for Africa, CAMSD/EXP/4(1), p. 17-18.
- ³ United Nations, 'Keeping the promise: united to achieve the Millennium Development Goals.' Outcome document, 65th Session, New York, 2010. http://www.un.org/en/mdg/summit2010/pdf/outcome_documentN1051260.pdf
- ⁴ Voor een uitgebreider referentiekader, zie 'Sociale bescherming: een kwestie van sociale verandering. De visie en strategieën van sociale bewegingen.' Wereldsolidariteit, Mondiaal Thematisch rapport, nr. 2, 2010.
- ⁵ In België voerde een coalitie van vakbonden en ngo's twee jaar lang campagne voor Waardig Werk. Ook internationaal verenigden vakbondskoepels en Noord-Zuidorganisaties zich in de campagne *Decent Work, Decent Life*.
- ⁶ S. Bell en K. Newitt, 'Decent Work and Poverty Eradication', Ergon Decent Work and Labour Standards Forum, 2010. http://www.ergonassociates.net/news_publications/publications/decent_work_and_poverty_eradication.html
- ⁷ S. Devereux en R. Sabates-Wheeler, 'Transformative Social Protection', Working paper 232, Institute of Development Studies, October 2004, Sussex, p. 36.
- ⁸ Chronic Poverty Research Centre (CPRC), 'Chronic Poverty Report 2008-9: escaping poverty traps', 2008, p. 108.
- ⁹ ILO, World Social Security report 2010/11, Geneva, 2011; ILO, 'Brazil extends Bolsa Familia during the economic crisis', March 2009; 'Brazil's cash transfer scheme is improving the lives of the poorest', The Guardian, 19 november 2010.
- ¹⁰ De Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) werd gesticht in 1919, net na een verwoestende oorlog, opdat al het mogelijke zou gedaan worden om de omstandigheden voor werknemers te verbeteren en zo een globale en duurzame vrede te bewerkstelligen. De Internationale Arbeidsconferentie (IAC) is de hoogste instantie van de IAO, zij geeft de algemene richting aan van de werkzaamheden van de organisatie, neemt de internationale normen aan en verzekert het toezicht erop.
- ¹¹ Dit mandaat werd aan de IAO toevertrouwd door de Verklaring van Philadelphia van 1944 en werd sindsdien verschillende keren herbevestigd, meer bepaald in de conclusies van de Internationale Arbeidsconferentie uit 2001 en ook in de verklaring van de IAO over sociale rechtvaardigheid voor een eerlijke mondialisering uit 2008. Al deze documenten kunnen gedownload worden op de site van de IAO: <http://www.ilo.org>.
- ¹² Sinds haar oprichting heeft de IAO een aanzienlijk aantal internationale arbeidsnormen aangenomen, waaronder acht conventies en acht aanbevelingen die expliciet over sociale bescherming gaan. De conventies zijn bindend voor de staten die ze ratificeren; de aanbevelingen hoeven niet geratificeerd te worden, maar geven basisprincipes aan. Conventie 102 betreffende de Sociale Zekerheid (Minimumnorm), goedgekeurd in 1952, wordt als referentieconventie ter zake beschouwd.
- ¹³ Tot nog toe waren STEP en PRODIAF de belangrijkste technische programma's van de IAO. Het programma 'Strategieën en technieken tegen Sociale uitsluiting en Armoede' (STEP) is een wereldwijd programma van de IAO dat op twee complementaire vlakken werkt: uitbreiding van de sociale zekerheid op gezondheidsvlak en geïntegreerde aanpak van de strijd tegen sociale uitsluiting op lokaal niveau. Het programma PRODIAF ('Programme régionale de promotion du dialogue sociale en Afrique francophone') ondersteunde sinds 1998 de sociale dialoog in niet minder dan 23 landen in Afrika, op het niveau van bedrijven, sectoren en interprofessioneel. Beide programma's zullen in de toekomst weliswaar meer en meer worden vervangen door de Nationale Programma's voor Waardig Werk ('Decent Work Country Programs'). Die programma's zullen dienen om de Agenda van de IAO voor Waardig Werk op nationaal niveau vorm te geven en te kaderen binnen de nationale ontwikkeling. In juli 2010 hadden al in 48 landen nationale overheden en sociale partners, in samenwerking met de IAO, een Nationaal Programma voor Waardig Werk uitgewerkt dat nu in uitvoering is. <http://www.ilo.org/public/english/bureau/program/dwcp/countries/index.htm>
- ¹⁴ Na de Tweede Wereldoorlog kwam de uitwerking en uitvoering van een nationaal sociale zekerheidsbeleid voor het eerst echt op de voorgrond, vanuit het besef dat sociale zekerheid een fundamenteel mensenrecht is, waarvoor de overheid dus de finale verantwoordelijkheid draagt. Een echt keerpunt kwam er met de goedkeuring van Conventie 102 inzake Minimumnormen voor Sociale Zekerheid door de IAO in 1952. Die conventie ligt aan de basis van de sociale zekerheidssystemen die wij in nagenoeg alle landen wereldwijd aantreffen.

Die systemen vormen bovendien ook vandaag nog een belangrijk onderdeel van een integraal beleid van sociale bescherming, waarin naast de preventieve sociale zekerheid ook andere maatregelen (promotie, bescherming en transformatie) een belangrijke plaats (moeten) krijgen.

- ¹⁵ Eindrapport van de Wereldcommissie voor de Sociale Dimensie van de Globalisering, 'Een rechtvaardige globalisering: opportuniteiten creëren voor iedereen', februari 2004, p. 13.
- ¹⁶ ILO, 'Can low-income countries afford basic social security?', Social Security Policy Briefings, 2008, p. 10.
- ¹⁷ ILO, 'Unemployment, working poor and vulnerable employment to increase dramatically due to the global economic crisis,' 2009, http://www.ilo.org/global/About_the_ILO/Media_and_public_information/Press_releases/lang-en/WCMS_101462/index.htm
- ¹⁸ G. Goris, 'Crisis torpedeert Millenniumdoelstellingen,' MO* Magazine, juli 2010, p. 10.
- ¹⁹ UN System Chief Executives Board for Coordination, 'The global financial crisis and its impact on the work of the UN system,' UNCEB Issue Paper, 2009.
- ²⁰ J.E. Stiglitz, 'Reforming the International Monetary and Financial systems in the wake of the Global Crisis', New York, 2010.
- ²¹ ILO & WHO, 'The Social Protection Floor. A joint Crisis Initiative of the UN Chief Executives Board for Coordination on the Social Protection Floor,' oktober 2009, p. 1.
- ²² Idem, p. 4-7.
- ²³ U. Gentilini, 'Social Protection in the "Real" World: issues, models and challenges,' Development Policy review 27(2), p. 147-166.
- ²⁴ G. Justaert, 'De Millenniumflop?', Gids op Maatschappelijk Gebied, oktober 2010, p. 29-35.
- ²⁵ European Working Group on Social Protection and Decent Work & the Grow Up Free from Poverty Coalition, 'Protecting people, transforming lives. Why social protection should be an essential part of the EU's development cooperation strategy,' februari 2010, p. 4; M. Balamoune-Lutz, 'Social Protection and Africa's Progress towards Achieving the MDGs,' University of North Florida, Research paper, 2010; 'Separate Paths? MDGs and Human Rights in theory and practice,' International Symposium, Harvard University, 22-23 March 2010.
- ²⁶ World Bank, 'The contribution of social protection to the Millennium Development Goals,' Social Protection Advisory Service, 2003, p. 3.
- ²⁷ A. Barrientos en J. Dejong, 'Child poverty and cash transfers,' Childhood Poverty Research Centre (CHIP), Rapport nr. 4, 2004; S. Devereux, 'Social Pensions in Namibia and South Africa,' Institute of Development Studies Discussion Paper 379, 2001.
- ²⁸ C. Jacquier, 'Le G20 et le socle universel de protection sociale,' Regards sur l'actualité, nr. 371, mei 2011, p. 57-69.
- ²⁹ M. Bachelet, 'Social Protection Floors as a Response to Demands for Social Justice,' Speech tijdens een workshop over sociale bescherming in Genève, 23 maart 2011. http://www.ilo.org/public/libdoc/jobcrisis/download/story107_bachelet_speech.pdf
- ³⁰ Voorlopige conclusies voorgesteld door Michelle Bachelet in maart 2011 op de Raad van Bestuur van het Internationale Arbeidsbureau te Genève.
- ³¹ ILO, Global Jobs Pact, Geneva, 2009, <http://www.ilo.org/jobspact/lang-en/index.htm>
- ³² C. Jacquier, 'Le G20 et le socle universel de protection sociale,' Regards sur l'actualité, nr. 371, mei 2011, p. 66.
- ³³ De UCMSB is een partner van Wereldsolidariteit. Voorbeeld uit 'Sociale bescherming: een kwestie van sociale verandering. De visie en strategieën van sociale bewegingen.' Wereldsolidariteit, Mondiaal Thematisch rapport, nr. 2, 2010.
- ³⁴ In België is dat twaalf keer meer, dus gemiddeld vier keer per jaar.
- ³⁵ KSBSI is een partner van ACV en Wereldsolidariteit. Voorbeeld uit 'Sociale bescherming: een kwestie van sociale verandering. De visie en strategieën van sociale bewegingen.' Wereldsolidariteit, Mondiaal Thematisch rapport, nr. 2, 2010.
- ³⁶ Voor meer informatie: 'Indonesia: Implementation of the National Social Security System Law', in *Social Security Extension Initiatives in South East Asia*, ILO Subregional Office for South East Asia, 2006, pp. 4; 'Extension of Social Security Coverage for the Informal Economy in Indonesia', Working Paper 11, ILO Subregional Office for South East Asia, 2004, pp. 105.

Reeds verschenen MO* papers

2011

- okt 2011: Heeft ontwikkelingshulp zijn tijd gehad? (Marcus Leroy)
- okt 2011: 7 billion: development disaster or opportunity? (Hania Zlotnik and Fred Pearce)
- sep 2011: Erkenning van de Palestijnse staat: een *game changer*? (Brigitte Herremans)
- jun 2011: Een uitweg uit de nieuwe voedselcrisis? (Saartje Boutsen)
- mei 2011: Is het einde van de bevolkingsgroei werkelijk in zicht? (Ronald C. Schoenmaeckers)
- apr 2011: Waarom gelijkheid beter is voor iedereen (Richard Wilkinson en Kate Pickett)
- mar 2011: Welke toekomst voor de ontwikkelingssamenwerking? (Nemat Shafik)
- feb 2011: Realiteit of mythe? Minerale rijkdom als motor van het geweld in het oosten van Congo (Rachel Perks en Koen Vlassenroot)

2010

- dec 2010: Heeft Congo kans van slagen? (Tom De Herdt, Kristof Titeca en Inge Wagemakers)
- nov 2010: Heeft de crisis het draagvlak van ontwikkelingssamenwerking ondermijnd? (Tom De Bruyn & Ignace Pollet)
- nov 2010: De laatste energiecrisis? Betekent piekolie het einde van de homo Petroliensis? (Elias Verbanck)
- sep 2010: Wat doet China in Afrika en Latijns-Amerika? (John Vandaele & Marc Vandepitte)
- sep 2010: De millenniumdoelstellingen: wachten op de grote doorbraak? (Lonne Poissonnier & Rudy De Meyer)
- jun 2010: Hoe goed zijn Brazilië, China en India in armoedebestrijding? (Emiel Vervliet)
- mei 2010: Why is poverty a human right crisis? (Irene Khan and Steven Vanackere)
- mei 2010: Wat is nu eigenlijk goed bestuur? (Emiel Vervliet)
- apr 2010: Is er Apartheid in het Heilige land? (Korneel De Rynck)
- mar 2010: Water zonder grenzen? Het regionaal belang van het Afghaanse water (Benjamin Sturtewagen)
- feb 2010: Wat met de Cubaanse revolutie na Fidel Castro? (Marc Vandepitte)
- feb 2010: Leidt klimaatverandering tot oorlogen? (Harald Welzer en Jamie Shea)
- jan 2010: Mogen we nog dieren eten in tijden van klimaat- en voedselcrisis? (Jonathan Safran Foer en Louise Fresco)

2009

- nov 2009: Spionage in het hart van Europa? (Kristof Clerix)
- nov 2009: Hebben de ngo's hun ziel verkocht aan de minister van Ontwikkelingssamenwerking? (Jean Reynaert en Patrick Develtere)
- okt 2009: Chaos in Afghanistan en Pakistan? (Ahmed Rashid en Jef Lambrecht)
- sep 2009: De 'Gele Reus' in ademnood? (Samia Suys)
- sep 2009: Is ontwikkelingshulp verantwoordelijk voor de armoede in Afrika? (Dambisa Moyo en Kumi Naidoo)
- jul 2009: Is dit de nieuwe kolonisering? (International Food Policy Research Institute, The Economist, vertaling Emiel Vervliet)

- jun 2009: Kan de G20 de wereld redden? (Emiel Vervliet)
- apr 2009: Hoezo, vrije meningsuiting? (Ruddy Doom en Sofie Van Bauwel)
- mar 2009: Hebben financiële speculanten 120 miljoen mensen honger laten lijden? (Peter Wahl, vertaling en samenvatting door Emiel Vervliet)
- mar 2009: What is the status of human rights in Iran? (Shirin Ebadi)
- feb 2009: Hoe zien wij Gaza? (Ruddy Doom en Simone Korkus)

2008

- dec 2008: Wat is waardig werk? (Emiel Vervliet)
- nov 2008: Betalen de armen de prijs van een slecht beleid? (Saar Van Hauwermeiren)
- okt 2008: Hoeveel armen zijn er nu eigenlijk? (Emiel Vervliet)
- okt 2008: Blinkt alle goud? (Catapa)
- jul 2008: Door welke lens kijken wij naar China? (Kristof Decoster)
- jun 2008: Heeft Congo iets aan zijn mijnen? (Raf Custers)
- jun 2008: Wie zorgt er voor een échte groene revolutie? (Jan Aertsen en Dirk Barrez)
- mei 2008: Kan onverschilligheid dodelijk zijn? (Forum for African Investigative Reporters - Vertaling en samenvatting: Emiel Vervliet)
- mar 2008: Levert de traditie de oplossing? (Bert Ingelaere)
- feb 2008: Kunnen boeren de wereld redden? (Saartje Boutsen)
- jan 2008: Neemt de inkomensongelijkheid in de wereld toe of af? (Emiel Vervliet)

2007

- dec 2007: Waar de kassa altijd rinkelt? (Internationaal Vakverbond, vertaling: Emiel Vervliet)
- dec 2007: Is er leven na Kyoto? (Simon Calcoen, Peter Tom Jones, Edith Vanden Brande en Alma De Walsche)
- okt 2007: Zijn de EPA's levensgevaarlijk? (Marc Maes)
- sep 2007: Ligt de Afrikaanse hemel in Barcelona? (Roos Willems, vertaling: Emiel Vervliet)
- jun 2007: Hoe erg is het klimaat eraan toe? (IPCC, vertaling: Emiel Vervliet)
- jun 2007: Redt de minister van Financiën het klimaat? (Aviel Verbruggen, vertaling: Emiel Vervliet)
- jun 2007: Viva el populismo? (Emiel Vervliet en Alma De Walsche)
- mar 2007: Veertig jaar bezetting - Hoe lang nog? (Ludo De Brabander & Brigitte Herremans)

2006

- dec 2006: Hoe geglobaliseerd is de islam? (Olivier Roy)
- dec 2006: Zit de Congolese toekomst in de grond? (Sara Frederix en John Vandaele)
- nov 2006: Helpt onze hulp tegen honger? (Saartje Boutsen en Jan Vannoppen)
- nov 2006: Wil China de wereld overheersen? (Jonathan Holslag)

Al deze MO*papers kunnen gratis gedownload worden op www.MO.be/papers